

регіональної стратегії розвитку. Для цього необхідно визначити темпи розвитку регіону в залежності від зовнішніх умов (кон'юнктура ринку, трансфер інновацій, соціально-політичні зміни). Така модель дозволяє за умов зміни зовнішніх параметрів прогнозувати варіанти розвитку системи і відповідно до цілей і стратегій регіонального розвитку обирати оптимальний варіант. 2 – **галузева модель**, що відтворює перспективи включення в сферу міжнародного бізнесу підприємств галузей, насамперед, які визначають науково-технічний прогрес. Основними передумовами реалізації даної моделі, на наш погляд є: високий та духовний потенціал людей; позитивна роль науки та творчості; розробка та впровадження високих технологій; наявність інженерної, комунікаційної, транспортної інфраструктури. Однак Україна в міжнародній технологічній сфері є реципієнтом і ще не може виступати як рівноправний науково-технічний партнер. Як свідчить практика, наявна технологічна база виробництва не в повній мірі відповідає світовому рівні, зношення устаткування перевищує витрати на його оновлення у 2–5 разів. Необхідними заходами являються вступ України до ВТО та широке впровадження міжнародних стандартів якості у вітчизняній промисловості. 3 – **інституціональна модель**, яка зорієнтована на використання переваг міжнародного маркетингу при реалізації пріоритетних форм міжнародного господарського співробітництва, зокрема: спільні підприємства, іноземна інвестиційна діяльність, міжнародне кооперування і спеціалізація вільних економічних зон. Інституціональна модель передбачає і зміни в державному регулюванні інвестицій для створення сприятливого інвестиційного режиму та забезпечення гарантії захисту інвесторів. Аналізуючи прямі іноземні інвестиції, можна зробити висновок, що інвестори віддають перевагу сфері послуг та галузям із швидким обігом капіталу ніж у виробничу сферу.

Таким чином, важливим фактором, що визначає розвиток вітчизняних підприємств являється глобалізація, яка приводить до збільшення взаємозалежності національної економіки та її інтеграції. Суттєвий вплив на розвиток міжнародного ринку сприяє науково-технічний прогрес, інтернаціоналізація капіталу та посилення конкуренції на світових ринках.

Кузьміна О.М.

СОВРЕМЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ И ТЕНДЕНЦИИ ПРЯМОГО ИНОСТРАННОГО ИНВЕСТИРОВАНИЯ

За последние 30 лет объемы прямых иностранных инвестиций в глобальном масштабе росли исключительно быстро: в 1967 г. они оценивались в 105 млрд. долл., в 1984 г. – 596 млрд. долл., в 1993 г. – 756 млрд. долл., в 2000 г. – 1393 млрд. долл., однако в 2002 г. поступление прямых иностранных инвестиций в целом по миру снизилось до 651 млрд. долл., чему способствовало влияние двух факторов – замедленный экономический рост во многих регионах мира и неблагоприятные краткосрочные перспективы. Сказалось также понижение котировок акций ряда ведущих компаний, недостаточно высокий уровень прибылей, замедленный ход реструктуризации многих корпораций, завершение приватизации в некоторых странах. Большое воздействие на результаты инвестиционной деятельности в мире оказала слабая интенсивность операций в сфере трансграничных слияний и приобретений. Их число в 2002 году уменьшилось до 4,5 тыс. по сравнению с 8 тыс. в 2000 г. среднестатистический размер сделок такого типа составил 82 млн. долл. по сравнению со 145 млн. долл. в 2000 г. Количество мегасделок (стоимостью не менее 1 млрд. долл.) сократилось до 81 (175 в 2000г.).

В целом, в настоящее время наблюдается сокращение притока прямых иностранных инвестиций как в развитые, так и в развивающиеся страны, однако, такая ситуация не отразилась на их общих тенденциях развития.

1 тенденция – преобладание экспорта капитала из высокоразвитых стран в высокоразвитые страны. Характерно, что в отличие от практики 70 – 80-х гг., когда экспорт капитала направлялся в развивающиеся страны, сейчас происходит расширение экспорта капитала в промышленно развитые страны. Несмотря на то, что в слаборазвитых странах норма прибыли выше, экспорт капитала в высокоразвитые страны предпочтителен по причине быстрого капиталоборота. В слаборазвитых странах при строительстве предприятий необходимо создавать общественную инфраструктуру, готовить кадры, что требует значительного времени и задерживает скорость капиталоборота, в высокоразвитых странах эти элементы хозяйства уже имеются, поэтому скорость обращения капитала компенсирует низкую норму прибыли. Еще одной причиной такого положения является политическая нестабильность в слаборазвитых странах, сопровождающаяся реальной возможностью революций с последующей национализацией иностранного капитала.

Доля развитых государств в общемировом объеме прямых иностранных инвестиций остается неизменной и составляет более 70 %. Ведущими импортерами прямых иностранных инвестиций являются Люксембург, Франция и Германия. США занимало лидирующее место в качестве реципиента (получателя) прямых иностранных инвестиций в 1978-2001 гг., однако в настоящее время наблюдается существенное снижение их поступлений (с 314 млрд. долл. в 2000 г. до 30 млрд. долл. в 2002 г.). Ведущими лидерами, экспортирующими инвестиционный капитал, являются Люксембург, США, Франция, Великобритания, Япония и Германия. В отраслевом разрезе к концу XX века стало заметно падение объемов прямых иностранных инвестиций в горнодобывающей промышленности и увеличение объемов инвестиций в обрабатывающую промышленность и в сферу услуг.

2 тенденция – активизация миграции капитала в развивающихся странах. Доля развивающихся стран получивших в 2002 году прямые иностранные инвестиции также осталась без изменений – на уровне 25%, вернувшись к уровню начала 80-х гг., против 18 % в начале 90-х годов. Такое увеличение поступлений прямых иностранных инвестиций в развивающиеся страны, в основном, можно отнести на счет Китая и новых индустриальных стран. Китай, как отмечают эксперты, остается самым крупным реципиентом прямых иностранных инвестиций среди развивающихся стран, что связано с быстрым экономическим ростом этой страны, дешевой рабочей силой и продолжающейся либерализацией экономики. Вступление Китая в ВТО также способствовало активизации инвестиционной деятельности иностранных предпринимателей на китайском направлении. 25 % от общего объема прямых иностранных инвестиций, направляемых в Китай, составляют капиталовложения китайских компаний, размещенные в Гонконге и затем реинвестированные в экономику КНР. При этом распределение инвестиций в странах третьего мира крайне неравномерно. Наибольшая доля общемировых поступлений прямых иностранных инвестиций приходится на страны Азиатско-Тихоокеанского региона – 14,5 %, Латинской Америки – 8,6 %, Центральной и Восточной Европы – 4,5 %, Африки – 1,7 %.

3 тенденция – активное вмешательство государства в контроль, регулирование и стимулирование процесса осуществления прямого иностранного инвестирования. Это происходит как прямо, так и косвенно, а также как на уровне центрального правительства, так и региональных администраций. В промышленно развитых странах государство всячески содействует вывозу частного капитала, одновременно выступая экспортером государственных финансовых ресурсов. Группой промышленно развитых стран создана система стимулирования экспорта-импорта капитала как на нацио-

нальному, так і міжнародному рівнях. Вивоз державного капіталу з цих країн здійснюється переважно в розвиваючі країни, в першу чергу, в формі гуманітарної допомоги або в якості пільгових кредитів. Їх головною метою є не отримання прибутку, а прагнення забезпечити свої довгострокові політичні та економічні інтереси в розвиваючійся країні на перспективу. В останні три десятиліття отримало розвиток надання державних засобів розвиваючимся країнам як на двосторонній, так і багатосторонній основі. Для організації багатосторонньої фінансової допомоги та фінансування створено відповідні міжнародні, міжрегіональні та регіональні організації. Серед наданих прямих іноземних інвестицій в промислово розвинені країни основною їх частиною є міжнародні корпорації, які контролюють близько 90 % всіх прямих іноземних інвестицій.

Кушерець Д. СВІТОВИЙ ДОСВІД ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Категорія „інноваційний потенціал” займає одне з ключових понять, які характеризують сучасну епоху, розкривають напрямки розвитку нинішньої цивілізації, ресурси, джерела і механізми суспільної трансформації.

В науковій літературі не бракує визначення „інноваційний потенціал”. Їх сутність зводиться до наступного - інноваційний потенціал – це сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни для забезпечення інноваційного розвитку країни.

Показниками інноваційного потенціалу є обсяг нагромаджених теоретичних та практичних знань у різних галузях суспільної діяльності, здатність використовувати та розповсюджувати ці знання, наявність кадрів високої кваліфікації в галузі науково-технічної та практичної діяльності, матеріально-технічна і фінансова база науки, необхідна для проведення дослідів, експериментів із впровадження нової техніки, продуктів, технологій, організаційно-управлінських форм та методів підготовки кадрів, розробки та розповсюдження інновацій тощо.

Використання досвіду закордонних країн при нарощуванні та якісному розвитку інноваційного потенціалу для України має ключове значення не тільки з огляду щодо європейської направленості реформ, які запроваджують в нашій країні. В країнах лідерах високих технологій (США, Японія, країни-члени ЄС, нові індустріальні країни та ін.) за багато десятиріч розвитку економіки інтенсивним шляхом вироблені та відшліфовані інноваційні моделі і механізми, склався інтелектуальний (інформаційний ринок), створена в цілому ефективна система стимулювання новачків і відповідний психологічний мікроклімат, що сприяє просуненню наукових ідей „від лабораторії до підприємства”. З метою дослідження умов, факторів та шляхів забезпечення високого рівня розвитку інноваційного потенціалу України ми приділили увагу в нашій статті вивченню досвіду країн-світу в підтримці інноваційного розвитку.

Так, протягом останніх років США посідають найвищі місця у рейтингах авторитетних міжнародних організацій. Ця країна лідирує у світовому виробництві основних наукомістких галузей: питома вага експорту високотехнологічної продукції в загальному обсязі продукції промисловості склала, за підсумками 2003 року, 32 % (для прикладу: Японія – 24%, Велика Британія – 31, Фінляндія – 24%). Завдяки високим витратам на НДДКР, які складають близько 50% загальних світових витрат, США в різний час належало майже 22 із 50% загальних світових витрат, США в різний час належало майже 22 із 50 макротехнологій, які утворюють світовий ринок високотехнологічної продукції [7].

Проте, колись і в США був розрив між промисловою практикою, науковими дослідженнями та освітою. Економічну загрозу у 90-х роках для них представляла Японія, котра, не маючи власної фундаментальної науки, обігнала країну за темпами освоєння і виведення на міжнародні ринки наукових товарів. Її продукція стала витіснити американські товари і в самих США. В подальшому до Японії приєдналися НІК – Сінгапур, Тайвань, Південна Корея і Малайзія, кинувши тим самим серйозний виклик американській економіці. Вперше після кризи 1929-1933 рр., зниження економічної конкурентоспроможності американської економіки було визначено як загрозу національній безпеці. [1] Однак, конгресом, урядом, американськими вченими було уважно проаналізовано цю ситуацію¹. Результати тих далекосяжних висновків та рішень ми бачимо нині, коли вони вже пожинають плоди досягнень інформаційного суспільства.

Заслуговує на увагу також досвід ЄС по ліквідації розриву в інноваційній сфері. Принципово новим в міжнародних економічних відносинах стало створення Європейського інноваційного простору, за допомогою якого розв’язуватимуться наступні проблеми: дослідження та інновації, людські ресурси й мобільність; дослідницька інфраструктура; наука й суспільство [5].

Не буде перебільшенням зазначити, що в світовій економічній практиці існує ще чимало інших механізмів переходу до інноваційного шляху розвитку країни. Україні було б доцільно перейняти досвід Індії в дієвості та прибутковості її технологічних парків [3]; в Америці її державної підтримки та венчурного бізнесу [6], в Японії досвіду в фінансуванні інноваційних проектів [4], у Фінляндії активності її інституцій [2], а в ЄС формуванні спільного інноваційного простору, в силу того, що на сьогоднішній день країна самотужки не в змозі проводити масштабні наукові дослідження й наодинці розвивати прикладну науку. Тільки шляхом вивчення вже існуючих механізмів та моделей переходу країн лідерів технологічного прорыву на інноваційний розвиток, та шляхом вироблення власних – Україна буде спроможна подолати індустріальну зацикленість.

Джерела та література

1. Немчин О.В., Бутнік-Сіверський О.С. Сучасний стан інноваційного розвитку // Інтелектуальна власність. – № 1. – 2003. – С. 32–39.
2. Стасюк О. Підтримка інноваційної та винахідницької діяльності: фінляндський приклад // Інтелектуальна власність, науково-практичний журнал. – № 3. – 2003. – С. 48–50.

¹ Основний висновок, який було зроблено експертами США, полягав у необхідності сформулювати концепцію „національної інноваційної спроможності”. Здатність нації генерувати передові технології є передумовою забезпечення економічної безпеки національної економіки. Але, національна сприйнятливості до нововведень не може бути зведена лише до спонтанних досліджень і розробок інновацій, а має включати в себе все, пов’язане з сучасним виробництвом, маркетингом, збутом і з споживанням, а також з фінансуванням